

УДК 371.15

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЕТНОПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» УЧИТЕЛЯ-ГУМАНІТАРІЯ

Чикалова Т.Г., к. пед. н.,
старший викладач кафедри педагогіки,
психології й освітнього менеджменту
Херсонський державний університет

Автор обґрунтовує важливість запровадження компетентнісного підходу, як прерогативи вирішення проблеми професійної підготовки учителя-гуманітарія та формування його етнопедагогічної компетентності. Здійснено спробу визначити місце етнопедагогічної компетентності серед ключових компетентностей учителя-гуманітарія. Проаналізовано теоретичні підходи вітчизняних та зарубіжних науковців до трактування сутності поняття «етнопедагогічна компетентність» учителя гуманітарних дисциплін. Розглянуто змістові та структурні компоненти досліджуваної категорії. Окреслено напрями та шляхи досліджень етнопедагогічної компетентності у сучасній психолого-педагогічній науці.

Ключові слова: компетентнісний підхід, ключові компетенції, професійна компетентність, етнопедагогічна компетентність, етнокультурна компетентність, етнопедагогічні знання, етнопедагогічні уміння, учитель-гуманітарій.

Автор обосновывает важность внедрения компетентностного подхода, как прерогативы решения проблемы профессиональной подготовки учителя-гуманитария и формирования его этнопедагогической компетентности. Предпринята попытка определить место этнопедагогической компетентности среди ключевых компетентностей учителя-гуманитария. Проанализированы теоретические подходы отечественных и зарубежных ученых к трактовке сущности понятия «этнопедагогическая компетентность» учителя гуманитарных дисциплин. Рассмотрены содержательные и структурные компоненты исследуемой категории. Очерчены направления и пути исследований этнопедагогической компетентности в современной психолого-педагогической науке.

Ключевые слова: компетентностный подход, ключевые компетенции, профессиональная компетентность, этнопедагогическая компетентность, этнопедагогические знания, этнопедагогические умения, учитель-гуманитарий.

Chykalova T.G. THEORETICAL APPROACHES TO INTERPRETATION ESSENCE OF CONCEPT «ETHNOPEDAGOGICAL COMPETENCE» OF HUMANITARIAN TEACHER

The author proves the importance of introducing the competent approach as the prerogative of solving the problem of professional humanitarian teacher's preparing and forming his ethnic-pedagogical competence in the conditions of modernization and the development of education in Ukraine that is followed by the processes of globalization and conversion to the new scientific-informational technologies. There is a try to learn the point of ethnic-pedagogical competence among the key competences of humanitarian teacher. We do the analysis of theoretical aspects that were made by domestic and foreign scientists about the interpretation of the sense «ethnic-pedagogical competence» of humanitarian teacher. The existing contextual and structural components of the investigating category are examined. Based on the approaches that are denoted above about the interpretation of the concept «ethnic-pedagogical competence», the author determines that it is the main component of the professional-pedagogical competence, the professional feature of the expert and integrated formation, that is expressed in existing objective presentation, the knowledge about the educational customs accumulated by the population and learnt by nowadays ethnic-pedagogical science, that realizes in skills. These skills allow the teacher to plan the educational process with equal, purposeful and consecutive introducing of the ethnic-pedagogical heritage and achievements of pedagogical science. The directions and ways of investigating the ethnic-pedagogical competence in nowadays psychological-pedagogical science are denoted in this work.

Key words: competent approach, key competences, ethnic-pedagogical competence, professional competence, ethno pedagogical knowledge, ethnical and pedagogical skills, humanitarian teacher.

Постановка проблеми. В умовах модернізації та розвитку освіти в Україні, що супроводжуються глобалізаційними процесами та переходом до нових науково-інформаційних технологій, досить гостро постає питання збереження та примноження духовності, здобутків і цінностей національної культури, глибокого осмислення

взаємозв'язків національного і загальнолюдського, на що спрямовують і державні документи, які регулюють діяльність освітньої галузі (Закони «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні у 2012-2021 рр. та ін.). Зазначене зумовлює потребу використання у процесі професійної підготовки майбутньо-

го вчителя культурно-історичних цінностей нашого народу, його традицій і звичаїв. Під час вирішення окреслених проблем важливу роль відіграє включення до національної системи освіти на всіх її рівнях традиційної культури виховання, звернення до досвіду народної педагогіки, оскільки основою духовного становлення, розвитку творчих здібностей і таланту вчителя справедливо вважають цінності національної педагогічної культури.

Водночас процеси розвитку та модернізації вітчизняної системи освіти нерозривно пов'язані з упровадженням компетентнісного підходу як прерогативи їх успішного результату. Тому саме застосування компетентнісного підходу до окресленої вище проблеми є дієвим шляхом її вирішення. У зв'язку з цим виникає необхідність в інтенсифікації діяльності з розроблення теоретичних і практичних аспектів формування етнопедagogічної компетентності учителя-гуманітарія.

Ступінь розробленості проблеми. Серед проблем сучасної психолого-педагогічної науки чільне місце посідає проблема здійснення етнопедagogічної підготовки та її зв'язку з професійною підготовкою майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. Її вирішенню присвячені дослідження вітчизняних та зарубіжних учених: Г. Васяновича, Г. Волкова, В. Євтуха, Л. Йовенко, В. Коротєєвої, О. Кузнецової, Н. Лисенко, О. Семенов, М. Стельмаховича, В. Федяєвої та ін.

Не втрачається інтерес науковців до можливостей компетентнісного підходу в освітньому процесі, інтегративних тенденцій розвитку професійної компетентності фахівців. Про це свідчать дослідження Н. Бібік, О. Дубасенюк, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін.

Вагомий внесок у вивчення питання етнопедagogічної компетентності вчителя зробили вітчизняні та зарубіжні науковці О. Березюк, Г. Кайсарова, М. Неустроєв, О. Ткаченко, М. Харитонов, Ф. Харитонова та ін.

Мета дослідження – систематизувати та узагальнити наукові підходи до визначення поняття «етнопедagogічна компетентність».

Виклад основного матеріалу. Педагогічна наука до цього часу не дає повноцінної відповіді щодо місця і ролі етнопедagogічної компетентності у процесі професійної підготовки фахівців з вищою освітою, і зокрема майбутніх учителів-гуманітаріїв. Проблема освоєння та упровадження компетентнісного підходу в освіті багатоаспектно та різнопланово вивчається вітчизняними та за-

рубіжними науковцями, обговорюється на сторінках педагогічної преси. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки предметом чималих дискусій серед науковців та педагогічної громадськості є поняття «ключові компетентності», хоча більшою мірою увага науковців зосереджена на різних аспектах формування професійної компетентності випускників у процесі підготовки.

Екстраполяризуючи існуючі наукові підходи до визначення поняття «компетентність», вважаємо, що компетентність є тріадою знань, умінь та ставлень у певному контексті діяльності людини, а ключові компетентності – це те, що сприяє особистісному розвитку, активній громадянській позиції, соціальній інтеграції та зайнятості. Загальновизнано, що ключові компетентності повинні бути сприятливими для всіх членів соціуму, незалежно від статі, класу, раси, культури, сімейного стану та мови; узгоджуватися з етнічними, економічними та культурними цінностями суспільства і відповідати пріоритетам та цілям освіти, мати особистісно орієнтований характер. Отже, ключові компетентності є особистісною та соціальною цінністю, вони вигідні кожному, хто оволодіває освітою і суспільству в цілому.

Українські вчені Н. Бібік, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін. на основі вивчення зарубіжного досвіду і потреб розвитку української школи визначили таку сукупність ключових компетентностей: уміння вчитися (навчальна), громадянська, загальнокультурна, компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій, комунікативна, соціальна, підприємницька, полікультурна, саморозвитку та самоосвіти.

Досліджуючи питання структурно-компонентного складу компетентностей учителя-гуманітарія, Н. Онищенко вважає, що вона є трьохрівневим утворенням у єдності п'яти компонентів: спеціального професійного, диференціально-психологічного, соціально-психологічного, аутопсихологічного, а також трьох рівнів: соціально-особистісного (комунікативного), загальнопедагогічного та спеціального предметного, за умови домінуючої ролі спеціальної (предметної) компетентності [6, с. 87].

Згідно з принципами компетентнісно-орієнтованого підходу, критерієм якості підготовки майбутніх учителів є професійна компетентність. Професійна компетентність учителя визначається як єдність його теоретичної та практичної готовності до педагогічної діяльності і характеризує його професіоналізм (Г. Селевко, В. Сидоренко,

В. Сластеніна, А. Хуторской), а нормативну модель компетентності педагога відображає науково обґрунтований склад професійних знань, умінь та навичок.

Більшість учених одностайна в думці, що професійна компетентність педагога визначається обсягом компетенцій, колом повноважень у сфері професійної діяльності, які окреслюють індивідуальний стиль роботи, спосіб досягнення навчально-виховної мети, забезпечують якість і ефективність професійної діяльності.

До основних показників професійної компетентності вчителів-філологів можна віднести: здатність розв'язувати спеціалізовані задачі в галузі професійної діяльності; усвідомлення ролі педагога у вихованні громадянина, патріота; безперервне підвищення загальної та професійної культури; пошукову діяльність педагога; конструювання власного педагогічного досвіду; володіння методами педагогічного дослідження; активну педагогічну діяльність, спрямовану на перетворення особистості учня й учителя.

На думку В. Сидоренко, загальна модель професійної компетентності вчителя повинна містити такі складові: когнітивно-технологічну (спеціальну компетентність у галузі дисципліни), методичну, комунікативно-ситуативну, соціальну, психолого-педагогічну, прогностично-рефлексивну, аутопсихологічну, інформаційно-технологічну, управлінську, компетентність у спільній творчості (кооперативну), полікультурну, валеологічну, загальнокультурну [8, с. 130].

Дослідниця О. Семенов до складу професійної компетентності вчителя української мови і літератури зараховує педагогічну, психологічну, лінгвістичну, мовну, мовленнєву, комунікативну, фольклорну, літературну, етнокультурознавчу, методичну, інформаційну, дослідницьку компетенції. При цьому дослідниця зазначає, що кожна з виділених професійних компетенцій виконує власні функції і теж може бути представлена як певна сукупність компетенцій, що розкривають її специфіку. Водночас усі види професійних компетенцій тісно взаємопов'язані [7, с. 66].

Вважаємо, що компетентнісна модель сучасного вчителя-гуманітарія повинна враховувати специфіку його професійної педагогічної діяльності, відображати загальні та спеціальні професійні знання, уміння, навички, особистісні якості, а також досвід соціально-педагогічної поведінки, життєві і професійні наміри та ідеали.

Здійснений аналіз дозволив нам дійти висновку, що суперечки стосовно кола

ключових компетентностей вчителя-гуманітарія тривають до сьогоднішнього дня, а етнопедагогічна компетентність не зараховується до ключових компетентностей, хоча протягом останніх років спостерігається стійкий інтерес науковців та зростання кількості компетентностей і компетенцій з частиною етно-: етнокультурна, етнопедагогічна, етнокультурологічна, етнолінгвістична, етноестетична, етноісторична, етнотолерантна та ін.

Етнопедагогічна компетентність як окрема категорія почала активно вживатися та вивчатися науковцями з кінця 90-х років ХХ століття, зокрема у дослідженні М. Харитоновна (1999). Хоча певні напрацювання на шляху до вирішення цього питання зустрічаються у працях О. Духновича, М. Стельмаховича, Г. Волкова. Так, за спостереженнями О. Духновича, поглиблене знайомство вчителів з прислів'ями, казками, легендами, піснями підвищує успішність їх педагогічної діяльності «Народная педагогія в пользу училищ и учителей сельських» (1857) [4, с. 45].

За переконаннями М. Стельмаховича, український вчитель – це «високоосвічена, професійно компетентна, всебічно розвинена особа українця, наділена глибокою національною свідомістю й державницькою ідеєю, відповідальністю, високими інтелектуально-творчими, духовно-моральними й естетичними рисами, патріотичними почуттями, працьовитістю...» [9, с. 89]. Першорядну роль у формуванні такого вчителя відомий вчений відводив саме народній педагогіці та національній культурі.

У сучасних дослідженнях етнопедагогічну компетентність розглядають багатоаспектно: як систему етнопедагогічних знань, умінь та навичок у поєднанні з особистісними якостями (С. Харитоновна); як чинник виховання культури міжетнічних стосунків (Т. Левченко); як системну якість особистості вчителя національної мови (А. Ігнат'єва); як структурний компонент етнокультурної компетентності, а точніше субкомпетентності (С. Федорова).

У межах специфічного змісту поняття етнопедагогічна компетентність розкривається у дослідженнях останніх років як інтегративна професійно-особистісна якість, яка охоплює когнітивно-інтелектуальну, операційно-діяльнісну та потребово-мотиваційну особистісні сфери педагога (Р. Комраков); як сукупність здібностей, особистісних якостей (Ю. Штикар'єва); як прагнення до підвищення свого професійного рівня (О. Кузнецова).

В окремих дослідженнях етнопедагогічну компетентність розглядають як національ-

но-регіональну професійну компетентність, яка передбачає теоретичну та практичну готовність педагога до здійснення його професійної діяльності в умовах регіону (М. Кумахова).

Доцільнішим є підхід до трактування етнопедагогічної компетентності вітчизняної дослідниці О. Ткаченко. Вона вивчає її крізь призму культурологічного підходу, що зумовлено її зв'язками з різними видами культури суспільства та взаємозв'язком культурологічної парадигми з компетентністю вчителя для організації процесу навчання і виховання школярів з реалізацією вимог культурологічного підходу. На сьогоднішній день дослідницею підготована ґрунтовна монографія, в якій етнопедагогічну компетентність визначено як володіння педагогом системою етнопедагогічних знань, умінь грамотно застосовувати надбання світової народної педагогіки в сучасних умовах, які дають змогу спеціалісту реалізувати гуманістичний підхід у своїй професійній діяльності та оптимально виявити власний творчий потенціал.

Етнопедагогічну компетентність дослідниця вважає складовою педагогічної компетентності, наголошуючи, що педагог із сформованою етнопедагогічною компетентністю здатний забезпечити покращання процесів етнічної самоідентифікації школярів на основі опанування етнічною культурою, врахування історії культури в процесі оволодіння системою знань та умінь з етнопедагогіки [10, с. 52].

Етнопедагогічна компетентність передбачає володіння педагогом знаннями про погляди українського та інших народів світу на дитину, родину і особливості родинного виховання дітей; мету, завдання, принципи, правила, методи, прийоми, засоби, форми навчання і виховання підростаючих поколінь; особливості виховання патріоталіцаря та формування у дітей зорієнтованості на національне й загальнолюдське; педагогіку народного календаря та специфіку виховання засобами різних видів народного мистецтва [10, с. 118].

Схожі наукові позиції обстоює О. Березюк. Дослідниця також розглядає етнопедагогічну компетентність в залежності від педагогічної компетентності, вважає її основою етнокультурологічної підготовки вчителя, результатом спонукання особистості фахівця до забезпечення наступності в оволодінні існуючим рівнем розвитку і саморозвитку, до культивування українознавчого спрямування в системі освіти [1].

Заслужують на увагу і погляди автора стосовно структурних компонентів дослі-

джуваного поняття: високий рівень професійності психічних процесів (організації професійного мислення, уваги, уяви, пам'яті, ефективної трансформації отриманої інформації у педагогічну свідомість), професійно важливі особистісні якості (відповідальність, доброзичливість, оптимістичність, толерантність, спостережливість, емпатійність, ерудованість, індивідуальний стиль тощо).

Розділяємо авторську позицію О. Березюк і стосовно виокремлення таких структурних компонентів етнопедагогічної компетентності, як: адекватна професійна самооцінка, позитивна «Я-концепція», самоусвідомлення і самовизначення на засадах загальнолюдських цінностей, спроможність створити умови для самовдосконалення, самореалізації та самозбереження, визначена професійна позиція, розвиток індивідуальності в рамках певної діяльності. Вважаємо, що вони суттєво доповнюють попередні напрацювання, повніше розкривають змістові характеристики.

Нестандартним є підхід до досліджуваної категорії О. Будник. Дослідниця у контексті полікультурної компетентності виділяє народознавчу компетенцію, що передбачає різновекторне вивчення особистості в етнографічному аспекті. За цим принципом у народознавчій компетенції вона визначає низку похідних компетенцій: етновалеологічну, етноестетичну, етноекономічну, етнологічну, громадянську, етнокомунікативну, етнопедагогічну та етносоціальну.

Етнопедагогічна компетенція, за словами О. Будник, є етнічним досвідом навчання і виховання молодшої людини: системою різновекторних знань про дитину та вмінням використовувати їх у виховній практиці, а також культивуванням народнописаних форм, методів, засобів, прийомів тощо [4, с. 117].

Вважаємо, що такий підхід не є виправданим, оскільки зводить досліджуване поняття, не розкриває у повній мірі його специфіки, зменшує значення та вагу у вирішенні багатьох проблем професійної підготовки майбутніх учителів, проблем виховання підростаючого покоління в сучасних умовах.

У зарубіжній педагогічній думці етнопедагогічна компетентність тривалий час розглядалася як система умінь та навичок. З цієї точки зору вивчає досліджувану категорію Г. Кайсарова, додаючи до сукупності етнопедагогічних знань та вмінь наявність у майбутнього педагога таких якостей, як: патріотизм, толерантність, емпатія, міжкультурна чутливість. При цьому дослідниця у змісті етнопедагогічної компетентності

виокремлює такі аспекти: інтелектуальний, який передбачає наявність етнопедагогічних знань і готовність до їх подальшого засвоєння; практичний, представлений уміннями та навичками перетворювальної етнопедагогічної діяльності; ціннісно-мотиваційний, заснований на домінанті загальнолюдських і національних цінностей, необхідних для формування етнопедагогічного вищого навчального закладу [2, с. 36].

Як свідчить М. Харитонов, етнопедагогічна компетентність – це якість особистості, яка виражається в наявності глибоких і міцних етнопедагогічних знань та умінь в галузі навчальних предметів та позитивного досвіду розв'язання етнопедагогічних задач [11, с. 103]. Зазначена якість є сукупністю певних якостей особистості з високим рівнем етнопедагогічної підготовленості та здатністю до креативної діяльності, у якій людина максимально виявляє свої професійні та особистісні якості. Учений наголошує, що етнопедагогічну компетентність треба розцінювати як основу майстерності вчителя національної школи, знання ним народної педагогіки, фольклорної, звичайної, буденної, неформальної, житейської, традиційної природної педагогіки, мудрості виховання, педагогічної мудрості, народної педагогічної культури, традиційної педагогічної культури, традиційної культури виховання, традиційного виховання, різноманітних форм їх функціонування в реальній дійсності [11, с. 75].

Як основу педагогічної майстерності, що досягається лише у практичній діяльності з отриманням педагогічного досвіду, розглядає етнопедагогічну компетентність О. Кузнецова. На її думку, – це інтегрована якість, яка характеризує потенційні можливості особистості (знання, уміння), рівень та динаміку професійної освіти, готовність розроблювати етнопедагогічні задачі та професійно вирішувати їх на практиці, прагнення вчителя до самореалізації та самовдосконалення [3, с. 93].

Етнопедагогічну компетентність як соціокультурний феномен, що характеризується ступенем засвоєння педагогом регіонально-етнічної культури виховання особистості, його теоретичної і практичної готовності до трансляції ціннісних орієнтацій традиційної культури народу і здійснення етнопедагогічної діяльності в умовах поліетнічного освітнього середовища, у своїх дослідженнях розглядає Ф. Харитонova [12, с. 131]. Дослідниця справедливо називає етнопедагогічну компетентність учителя важливою умовою професійної педагогічної діяльності в поліетнічному се-

редовищі. У зв'язку з цим до змісту поняття включає не тільки системні етнопедагогічні знання, але й уміння виявляти специфіку етнокультурного оточення учнів, етнічні норми міжкультурної взаємодії, виділяти істотні ознаки основних категорій етнопедагогіки, розкривати основні конкретно-наукові підходи.

Крім етнопедагогічної компетентності, авторка обґрунтовує етнопсихологопедагогічну компетентність, яка необхідна для діяльності педагога в умовах полікультурного освітнього простору і містить такі компоненти: професійний, етнопсихологічний, етнопедагогічний. Важливою умовою її розвитку є етнопедагогізація навчально-виховного процесу, яка спрямована на допомогу майбутнім учителям оволодівати духовними надбаннями народу, сприяє розвитку у них здатності аналізувати різні етнопедагогічні ситуації, показує ціннісно-сміслові значення етнопсихологічних та етнопедагогічних знань, підвищує їх етнопсихолого-педагогічну підготовку для професійної діяльності у полікультурному освітньому просторі [12, с. 138].

Різними є точки зору науковців стосовно змісту етнопедагогічної компетентності вчителя. Згідно поглядів М. Неустроева, етнопедагогічна компетентність передбачає знання вчителем: мети вивчення навчальних предметів у національній школі на основі традиційної педагогічної культури та пріоритетності її в сучасних умовах; психологічних механізмів оволодіння етнопедагогічним знанням та способів їх використання у процесі навчання, виховання та розвитку школярів національної школи; етнопедагогічних понять та фактів, які подано у шкільних підручниках та безпосередньо пов'язаних з життям; критеріїв оцінки дидактичної та розвиваючої цінності різного етнопедагогічного змісту; способів роботи з різним етнопедагогічним змістом тощо [5].

Цікавими є підходи до розвитку етнопедагогічної компетентності з використанням сучасних педагогічних (задачних) (Ф. Харитонova) та інформаційних технологій (Г. Кайсарова).

Спираючись на зазначені вище підходи до трактування поняття «етнопедагогічна компетентність», ми вважаємо, що вона є важливим компонентом професійної компетентності, професійно-особистісною характеристикою фахівця, інтегральним утворенням, яке виражається у наявності об'єктивних уявлень та знань про виховні традиції накопичені народом та обґрунтовані сучасною етнопедагогічною наукою, що реалізуються через уміння та навички, які дозволяють учителю спроектувати освітній

процес з органічним, цілеспрямованим та послідовним введенням народнопедагогічної спадщини та досягнень етнопедагогічної науки.

Вагомим компонентом етнопедагогічної компетентності є **етнопедагогічні знання** – знання в галузі етнопедагогіки, узагальнений досвід етнопедагогічної науки, що відображає різні аспекти народної педагогіки: етновиховання, народної дидактики, народної деонтології, родинознавства, народного дитинознавства, а також провідні тенденції її застосування в професійній діяльності. Вони допомагають майбутнім учителям долучитися до накопиченого народом досвіду, його ідеалів, які, у свою чергу, формують культурну та історичну пам'ять, а відтак і активну життєву позицію педагога.

Під **етнопедагогічними вміннями** розуміємо сукупність засвоєних майбутнім учителем дій, що дозволяють ефективно здійснювати етнопедагогічну діяльність в умовах різноманітних педагогічних ситуацій. Вони складаються з відповідних, набутих раніше етнопедагогічних знань, простих і складних навичок та свідчать про розвинену здатність учителя найбільш правильно застосовувати етнопедагогічні знання та навички відповідно до обставин, які складаються, як у період підготовки та проведення занять, так і в період усього процесу навчання та виховання школярів під час педагогічної практики. Етнопедагогічні вміння можуть бути частковими, спрямованими на вузьку ділянку роботи, та узагальненими, які ґрунтуються на інтеграції знань методології, психології, педагогіки, спеціальних дисциплін.

Вважаємо, що етнопедагогічні знання, етнопедагогічні вміння та цінності національної культури є важливими регуляторами діяльності вчителя у сучасному поліетнічному суспільстві, в умовах глобалізації, збагачують його духовну та моральну природу, вдосконалюють його педагогічну майстерність.

Розділяючи точки зору вітчизняних науковців О. Березюк та О. Ткаченко, зміст етнопедагогічної компетентності визначаємо такими її структурними компонентами:

- системою знань з різних галузей філософії (етика, естетика), педагогіки (загальні основи педагогіки, історія педагогіки, теорія виховання, дидактика, вікова педагогіка, родинна педагогіка, народна педагогіка), психології (загальна психологія, психологія розвитку, вікове психологія, етнопсихологія), етнографії (етнографія дитинства), яка характеризується комплексністю та динамічністю;

- усвідомленими ціннісними орієнтаціями та ідеалами, соціальною зрілістю, інтересом до української культури, до культури інших народів, професійним самовдосконаленням, готовністю до організації професійної діяльності з позицій етнопедагогічної культури;

- інтелектуальними та практичними вміннями, які дають змогу творчо застосовувати надбання світового народного педагогічного досвіду в сучасній практиці виховання дітей.

На нашу думку, рівні сформованості етнопедагогічної компетентності у майбутніх учителів-гуманітаріїв визначаються такими показниками, як: наявність потреби, інтересу та мотивації до вивчення та застосування народно-педагогічного досвіду; усвідомлення цінності етнопедагогічного досвіду для сучасного освітнього процесу; ототожнення себе з представниками свого народу; ступінь теоретичної підготовки з етноспрямованих дисциплін; повнота та системність етнопедагогічних знань; бачення цілісної картини майбутньої етнопедагогічної діяльності; сформованість умінь мобільно та доцільно застосовувати етнопедагогічні знання на практиці, зокрема ставити та розв'язувати педагогічні задачі за допомогою етнопедагогічних засобів; здатність самостійно освоювати етнопедагогічні технології та вдало поєднувати нові педагогічні технології в етнопедагогічній діяльності; вміння систематизувати й аналізувати етнопедагогічну інформацію, а також самостійно здобувати етнопедагогічні знання з різних джерел інформації; вміння скеровувати етнопедагогічну діяльність у русло позитивних міжособистісних контактів.

У структурі етнопедагогічної компетентності виділяємо інтегруючі компетенції: етнопсихологічну (здатність і готовність здійснювати етнопедагогічну діяльність з урахуванням психологічних особливостей етнічних груп); етносоціальну (володіння народним етикетом і поведінкою, адекватним соціокультурному контексту), етноестетичну (здатність і готовність здійснювати педагогічну діяльність з використанням цінностей та здобутків народного мистецтва); етнокомунікативну (знання різноманіття національних традицій і звичаїв та прогресивної спадщини народної педагогіки у сфері спілкування; використання у процесі спілкування досвіду народної педагогіки, традиційної педагогічної культури); етнотолерантну (оволодіння сукупністю знань, необхідних вчителю для контактів з дітьми та батьками, які є представниками різних етнічних груп, вміння здійснювати діалог

культур, працювати в умовах мультикультурної освіти та ін.).

Висновки. Таким чином, здійснений нами аналіз та узагальнення провідних теоретичних підходів до проблеми етнопедagogічної компетентності засвідчив, що кожний із наведених вище підходів є актуальним і має беззаперечну цінність, оскільки розкриває багатогранність процесу етнопедagogічної підготовки, окреслює можливі шляхи вирішення проблеми формування етнопедagogічної компетентності майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі. Безумовно, етнопедagogічна компетентність є підґрунтям для здійснення сучасним вчителем якісної професійної діяльності, враховуючи традиції та здобутки вітчизняної культури, які мають загальнолюдське значення, тому окреслена у статті проблема не втрачає своєї актуальності. Відтак подальшого вивчення та дослідження потребує структура етнопедagogічної компетентності, зокрема інтегруючі компетенції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Березюк О. Етнопедagogічна компетентність як основа етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя в умовах створення акмесередовища навчального закладу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/18157/1/березюк%20o..pdf>
2. Кайсарова А.В. Педагогические условия формирования этнопедagogической компетентности студентов в процессе обучения в педвузе: дис. кандидата пед. наук: 13.00.08 / А.В. Кайсарова. – Чебоксары, 2008. – 183 с.
3. Кузнецова Е.В. Этнопедагогическая подготовка студентов педвуза к работе в полиэтническом регионе: дис. кандидата пед. наук: 13.00.08 / Е.В. Кузнецова. – Астрахань, 2001. – 208 с.
4. Народознавча компетентність дітей і молоді: принципи та методи дослідження: збірник наукових праць / за ред. проф. Н. Лисенко. – Івано-Франківськ, 2007. – 280 с.
5. Неустроев Н.Д., Неустроева А.Н. Национально-региональные традиции в воспитании и образовании сельской молодежи [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/natsionalno-regionalnye-traditsii-v-vozpitanii-i-obrazovanii-selskoy-molodezhi>
6. Онищенко Н.Э. Педагогические условия повышения профессиональной компетентности педагогов гуманитарных классов в системе профильного обучения: дисерт. кандидата пед. наук: 13.00.08 / Н.Э. Онищенко. – Ижевск, 2007. – 197 с.
7. Семенов О.М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету): дис. доктора пед. наук: 13.00.04 / О.М. Семенов. – Київ, 2005. – 479 с.
8. Сидоренко В.В. Модель професійної компетентності вчителя української мови і літератури в контексті впровадження компетентно зорієнтованого підходу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nsod/2011_1/sid.pdf
9. Стельмахович М.Г. Використання народної педагогіки в професійній підготовці майбутнього вчителя / М.Г. Стельмахович // Початкова школа. – 1990. – № 10. – С. 49-52.
10. Ткаченко О.М. Етнопедagogічна компетентність педагога: [монографія] / О.М. Ткаченко. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. – 414 с.
11. Харитонов М.Г. Теория и практика этнопедagogической подготовки учителя начальных классов национальной школы: дис. доктора пед. наук: 13.00.01 / М.Г. Харитонов. – Москва, 1999. – 409 с.
12. Харитонova Ф.П. Формирование этнопедagogической компетентности студентов в поликультурном образовательном пространстве / Ф.П. Харитонova // Педагогическое образование вызовы XXI века. – Курск: Изд-во Курск. гос. ун-та, 2012. – 451 с.